

THE RELATIONSHIPS BETWEEN RESTITUTION AND NON-PECUNIARY DAMAGE

Dr. Barzó Tímea

PhD, egyetemi docens

Miskolci Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Civilisztikai Tudományok Intézete

Polgári Jogi intézeti Tanszék

ELŐZMÉNYEK

A Magánjogi törvényjavaslat 1928-ban már tartalmazott olyan rendelkezést, miszerint a károkozó a nem vagyoni kárért is megfelelő pénzbeli kártérítéssel – elégtétellel – tartozott, amennyiben az eset körülményeire tekintette ezt a méltányosság megkívánta.¹ Az 1959-es Ptk. 1977. évi módosításával került a törvény szövegébe a nem vagyoni kártérítés intézménye (354.§), mely szerint a károkozó köteles volt megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét vagy egyébként életét tartósan és súlyosan megnehezítette, illetőleg a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvételét hátrányosan befolyásolta. A rendelkezés a szerződésen kívül okozott károkért való felelősségről szóló fejezetben kapott helyet. Sem a törvény, sem pedig a törvény indokolása nem tartalmazott iránymutatást arra vonatkozóan, hogy a társadalmi életben, illetve gazdasági forgalomban való részvétel, illetve az élet tartós vagy súlyos elnehezülése mit takart, ezért a jogértelmezést a bírói gyakorlat alakította ki, mely a Legfelsőbb Bíróság a 16. számú Irányelvében (továbbiakban: 16. számú Irányelv) öltött testet. Az Irányelv szigorította a szabályokat annak rögzítésével, hogy a „tartósság” és „súlyosság” egymással szoros összefüggésben értelmezhető, így a nem vagyoni kártérítés ezt követően csak ezenként feltétel együttes megvalósulása esetén volt alkalmazható.² A kötelmi jogi tárgyú irányelvek felülvizsgálata során a Legfelsőbb Bíróság a 21. számú Irányelvével hatályon kívül helyezte a 16. számú Irányelvet. Megállapította, hogy a korábbi irányelv elsősorban a testi sérülést és egészségromlást eredményező károkozások esetén támasztott igényekkel foglalkozott, s e keretek között elérte a célját. Viszont „nyelvtani értelemben” megszorította a törvény rendelkezését, s így kevésbé jutott jelentőséghez a személyiségi jogok védelme. Utalt arra, hogy a 16. sz. Irányelv hatályon kívül helyezésével lehetőséget kíván biztosítani a „személyiség minden oldalú védelmét és az erkölcsi értékeket” szem előtt tartó bírói gyakorlat kialakítására.

¹ Mtj. 1114.§ (1) bekezdés

² Lásd részletesebben ÚJVÁRINÉ ANTAL, E.: **Felelősségtan**. Új Magyar Polgári Jog Tankönyv. Miskolc, Novotni Alapítvány, 2014. 37-42 old.

Már Törő Károly is kifejtette munkájában, hogy a társadalmi életben való részvételnek, vagy egyébként az élet tartós vagy súlyos elnehezülésének a nem vagyoni kártérítés alapjakénti feltétele önkényes határvonal. „Mivel a nem vagyoni kártérítés a személyiség megsértését hivatott szankcionálni, azok az ismérvek, amelyek alkalmazhatóságát külső jelekhez kapcsolják, a személyiségvédelem alkalmatlan kritériumai és szükségtelen korlátai.”³

Az Alkotmánybíróság 1992-ben megsemmisítette a Ptk. fenti szakaszából a nem vagyoni kártérítés alkalmazhatóságának feltételéül szabott azon szövegrészt, miszerint „ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét vagy egyébként életét tartósan és súlyosan megnehezítette”, vagyis a korábbiakhoz képest a Ptk. 354. §-a a következő szöveggel maradt hatályban: „A károkozó köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát.” Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a károsult szempontjából a kártérítési rendszert egységesen kell kezelni. A jogi szabályozás nem járhat azzal a következménnyel, hogy a károsult „véletlenszerű körülmények miatt kerülhessen előnyösebb vagy hátrányosabb helyzetbe. A nem vagyoni kártérítés követelhetőségének a jogsértés következményei szerinti differenciálása diszkriminatív jellegű”. A jogérvényesítésnek a súlyosabb esetekre történő szűkítése az általános személyiségi joggal védett személyek között olyan módon tesz különbséget, amely a személyiségi jogsértésnek nem szükségszerű feltétele.⁴

Időközben a Ptk. 354. §-ának még hatályban tartott rendelkezése is hatályát veszítette.⁵

A NEM VAGYONI KÁRTÉRÍTÉS KÖRÉBEN KIALAKULT ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLAT

A nem vagyoni kár jogszabályi meghatározásának eltűnése utat nyitott a bíróságok számára a nem vagyoni kártérítés megítélését lehetővé tevő feltételek kialakítására, mely körben nélkülözhetetlenné vált az alábbi alapkérdés megválaszolása: a

³TÖRŐ Károly megítélése szerint ez a fajta szabályozás azért is volt diszkriminatív, mert a megrágalmazottat, a becsületében, személyes szabadságában megsértettet stb. annak bizonyítására kényszerítette, hogy élete, társadalmi életben való részvétele tartósan és súlyosan megnehezült, míg a testi épségét elvesztett (pl. mozgáskorlátozottá vált) károsult esetében a társadalmi élet vagy egyébként az élet elnehezülésének a közönséges élettapasztalatokból is nyilvánvaló tényét többnyire nem is kellett külön bizonyítani. Hiányzott tehát személyiségi jogvédelem ott, ahol az elnehezülés nem volt bizonyítható vagy be sem következett. Ez a gondolatsor a sérelemdíj alkalmazhatóságának megítélésénél is komoly jelentőséggel bír. TÖRŐ, K.: **A személyiségi jog védelmének polgári jogi eszközei** XI. fejezet In: A személyiség jogi védelme. A gyakorló jogász kézikönyve 6. (Szerk. Petrik Ferenc) Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. 196-197. old.

⁴Másrészt alkotmányellenesnek tekintette a határozat a jogi személy és a természetes személy közötti különbségtételt, amely kirekesztette a gazdasági forgalomban részt nem vevő jogi személyeket, továbbá a nem jogi személy alanyokat a nem vagyoni kár köréből (pl. egyházak, egyesületek stb.) 34/1992. (VI.1.) AB határozat

⁵Az önálló szabályozást ugyanis feleslegessé tette a 355. § (1) bekezdését érintő, az 1993. évi XCII. tv. 15. §-ában foglalt szövegmódosítás. Eszerint a kárért felelős személy köteles volt az eredeti állapotot helyreállítani, ha pedig az nem volt lehetséges vagy a károsult azt alapos okkal nem kívánta, köteles volt a károsult vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni. A Polgári Törvénykönyv egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1993. évi XCII. törvény 40.§ (4) a) pont

személyiségi jogsértés önmagában – azaz nem vagyoni hátrány (immateriális sérelem) bizonyítása nélkül – elégséges-e a nem vagyoni kártérítés megítéléséhez?

Ebben a körben az ítélkezési gyakorlat több, markánsan elhatárolható álláspontot alakított ki:

- a) Az ítéletek egy részében a bíróságok a már hatályon kívül helyezett Ptk. 354.§-ban szabályozott többlettényállási elemek megvalósulása (azaz „ha a károkozás a károsult társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét tartósan vagy súlyosan megnehezíti”) esetére állapították meg továbbra is a nem vagyoni kártérítést azzal az indokkal, hogy csak bizonyított nem vagyoni hátrány esetén érvényesül a nem vagyoni kártérítés kompenzációs funkciója.⁶
- b) Egyes bíróságok – az előzővel teljesen ellentétes - álláspontja szerint a nem vagyoni kártérítést a személyiségsértés önmagában is megalapozza, azaz nincs szükség a sértettet ért bármilyen hátrány bizonyítására. A hátrány bekövetkezésének, illetve súlyosságának csak a nem vagyoni kártérítés összegszerűségének, mértékének megállapításánál volt jelentősége.⁷
- c) Közbenső megoldást jelentett a bírói gyakorlat által kimunkált „köztudomás-doktrina” alkalmazása. Ezen elmélet szerint a bíróságnak a személyiségi jogi jogsértés megtörténte körében foganatosított bizonyítást követően, értelemszerűen a jogsértés tényének a megállapíthatósága esetén el kellett döntenie, hogy a sérelmet szenvedett fél által megjelölt nem vagyoni sérelem (immateriális hátrány) bekövetkezése a Pp. 163. § (3) bekezdésének első mondata alapján köztudomású tényként bizonyítottan elfogadható-e, mert ha nem, akkor a nem vagyoni sérelemre vonatkozóan bizonyítási eljárást kellett lefolytatnia.⁸ Amennyiben a bizonyítás sikertelen volt, a bíróság a nem vagyoni kártérítési iránti keresetet elutasította.

Az ítélkezési gyakorlatban kialakult ellentmondások abból fakadtak, hogy a törvényi előírásnak megfelelően a bíróságok kártérítésben gondolkodtak, holott a kár a magánjogban fogalmilag vagyoni, amely pénzben kifejezhető, tipikusan összegszerűen is meghatározható vagyoni hátrány. A nem vagyoni kár körülírása és meghatározása körüli bizonytalanság azonban a legtöbb esetben esélytelenné tette az „immateriális kár” helyreállítására irányuló törekvést. A teljes reparáció elvét követő kártérítési jogba tehát a nem vagyoni kártérítés nehezen volt beilleszthető, mely ahhoz vezetett, hogy a nem vagyoni kártérítés reparációs funkciója helyett, annak kompenzációs funkciója került előtérbe.⁹

⁶ BH2010. 294.; EBH2000. 302.

⁷ BH2011. 248.

⁸ Köztudomásúnak tekinthető, hogy a személyes adatok jogosulatlan felhasználásával a magánszférába történő kitérő beavatkozás, a közösségi oldalon létrehozott felhasználói felületen keresztül a bántó, lebecsülítő, lekicsinylő tartalmú közlések a sérelmet szenvedett személy élethelyzetében, lelkiállapotában olyan negatív irányú változást okoznak, ami nem vagyoni kártérítéssel kompenzálható BDT2012. 2766. Lásd még BDT2012. 2610. és BDT2007. 1599.

⁹ LÁBADY T.: A nem vagyoni kártérítés metamorfózisa sérelemdíjjá. A bírói gyakorlat kezdeti dilemmái. Polgári Jog 2016/2. [LÁBADY] [4] pont

A 2013-as Ptk.¹⁰ sérelemdíjra vonatkozó új szabályainak megalkotása azt a célt szolgálta, hogy elkerülhetők legyenek a nem vagyoni kártérítés alkalmazásában rejlő fogalmi és a bírói gyakorlatban egyaránt érvényesülő ellentmondások.

A SÉRELEMDÍJ CÉLJA ÉS FUNKCIÓI

Az említett ellentmondások feloldása érdekében a 2013-as Ptk. a személyiségi jogok nem vagyoni következményeinek pénzben megállapítható szankcionálását – a kártérítés szabályaitól elválasztva – kívánja megoldani. A sérelemdíj a személyiségi jogok megsértésének vagyoni elégtétellel történő közvetett kompenzációja és egyben magánjogi büntetése. Erre tekintettel a törvény a sérelemdíjat nem a kártérítési jogban, hanem a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazandó szankciók között helyezi el.

A sérelemdíj funkciójatehát kettős:

- Közvetett kompenzációs szerep, ahol a közvetett kompenzáció az elszenvedett sérelem hozzávetőleges, alternatív kiegyensúlyozása olyan vagyoni szolgáltatás nyújtásával, amely az elszenvedett sérelemért arányosnak becsült, másnemű – pénzben kifejezett – előnyt nyújt.
- Magánjogi büntetés, ami nem más, mint pénzbeli elégtételadás, ami egyben a hasonló jogsértések megelőzésére is ösztönöz¹¹.

A NEM VAGYONI HÁTRÁNY ÉS A SÉRELEMDÍJ KAPCSOLATA

A 2013-as Ptk. szerint az követelhet sérelemdíjat az őt ért nem vagyoni sérelemért, akit személyiségi jogában megsértettek.

Ismét felmerül azonban a kérdés, hogy a sérelemdíj megítéléséhez elégséges-e a személyiségi jog megsértésének ténye, vagy ahhoz nem vagyoni hátrány (immateriális sérelem) bizonyítása is szükséges. A 2013-as Ptk. 2:52. § (2) bekezdése elvileg választ ad a kérdésre, amikor kimondja, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges. Így elméletben a törvényszöveg alapján a bíróságok alappal nem utasíthatják el a valós immateriális hátrányt nem jelentő, kisebb jelentőségű személyiségi jogsérelem miatti sérelemdíj iránti igényeket, hanem a kisebb súlyú sérelmekhez kisebb – akár szimbolikus - összegű sérelemdíjat kell, hogy meghatározzanak. Ez azonban több veszélyt is hordoz magában: egyrészt, hogy a sérelemdíj iránti keresetek elárasztják a bíróságokat függetlenül attól, hogy milyen mértékű, súlyú az adott jogsérelem, másrészt pedig hogy a bíróságok által – a jogsértés súlyához igazítva – kiszabott „bagatell összegek” megítélése komolytalanná és súlytalanná teszi a sérelemdíj jogintézményét. Megállapítható tehát, hogy a fenti megfogalmazással, törvényhozási technikával a jogalkotó ismételten teljesen elbizonytalanította a bíróságokat abban a

¹⁰ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény [2013-as PTK]

¹¹ LÁBADY [8] pont

kérdésben, hogy „hozható-e olyan ítélet, amely a személyiségi jog megsértése esetén elutasítja a sérelemdíj iránti keresetet azon az alapon, hogy a jogsértett felet nem érte nem vagyoni sérelem?”¹²

Pribula László és Lábady Tamás a sérelemdíj intézményének bevezetésével elérni kívánt jogalkotói cél megvalósulásának tulajdonít érdemi jelentőséget.

Pribula László szerint olyan megoldást kell keresni, hogy a sérelemdíj ne veszítse el célját, jelentőségét és hatékonyságát. A sérelemdíj bevezetésével a jogalkotónak célja volt, ami lehet a sérelmes helyzet megszüntetése, a jóvátétel, a megtorlás vagy másoknak a hasonló jogsértéstől való visszatartása. Amennyiben azonban a szankcionálandó magatartás körülményei miatt egyik támogatható cél sem érhető el, a szankció - azaz a sérelemdíj - alkalmazása szükségtelen. Az ún. bagatell sérelmek esetén pedig megkérdőjelezhető a kiszabható sérelemdíj prevenciós hatása, továbbá a csekély jelentőségű személyiségsértések során a jogalkotó nem akarja rosszallását kifejezni és nem is áll elő olyan helyzet, amelyet helyre kellene állítani.¹³

Lábady Tamás véleménye szerint a személyiségi jogsértés megállapítása, valamint az objektív szankciók megítélése mellett a bíróság elutasíthatja a sérelemdíj iránti keresetet, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan immateriális hátrány, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. Lábady Tamás álláspontja szerint sem az elmélet, sem pedig a bíróságok eddig nem támogatták olyan gyakorlat kialakítását, amely - az akár jelképes pénzbeli elégtétel megítélésével - a személyiségvédelem és a jogvédelem devalválódását és inflálódását tükrözte volna vissza. Szerinte a fejlett jogi kultúrájú külföldi államok joggyakorlata is következetesen kiszűri a bagatell sérelmek és igények honorálását. A bíróságokat pedig az idézett jogszabályi rendelkezések értelmezése során a nyelvtani értelmezésnél magasabb rendű teleologikus, azaz cél szerinti értelmezés kell, hogy vezesse. Ebben nyújt segítséget az Alaptörvény azon előírása is, miszerint a bíróságok a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban kell, hogy értelmezzék. Mindezek alapján a Ptk. sérelemdíj megítélésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseinek cél szerinti értelmezése alapján sérelemdíj, mint „szankció akkor kerülhet alkalmazásra, ha az képes betölteni funkcióját, azaz a közvetett kompenzációt és a magánjogi büntetést.” Márpedig az ide vonatkozó törvényi rendelkezés céljának az a jogalkalmazás felel meg, amely nem marasztal olyan alacsony, bagatell összegű sérelemdíj megítélésére, amely nem alkalmas sem a sérelem közvetett kompenzálására, sem pedig a jogsértéstől visszatartó preventív hatás kifejtésére.¹⁴

¹²LÁBADY [10] pont

¹³PRIBULA L.: **A sérelemdíj és a nem vagyoni hátrány kapcsolata.** In: Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára (Szerk. BARZÓ T.-JUHÁSZ Á.-LESZKOVEN L.-PUSZTAHELYI R.) Miskolc, Novotni Alapítvány és LÍCIUM-Art Kiadó 2015. 433. old.

¹⁴LÁBADY [13]-[15]pont

Szintén a jogalkotói cél megvalósulását tartja szem előtt Fuglinszky Ádám is, azonban ellentétes következtetésre jut a jogértelmezést követően Lábady Tamás és Pribula László véleményével szemben. Fuglinszky szerint, ha a jogalkotó úgy foglalt állást, hogy a személyiségi jogi jogsértés esetén a nem vagyoni hátrányt megdönthetetlen vélelemként kell kezelni, továbbá a jogaiban sértett személynek nem kell hátrányt bizonyítania, akkor ellentmondásos lenne, ha a bíróság hivatalból, a lefolytatott bizonyítás alapján arra a következtetésre juthatna, hogy a vélelmezett hátrány tulajdonképpen nincs is. Ez az értelmezés ugyanis Fuglinszky szerint a korábbi bírói gyakorlathoz való visszalépést is jelentene. Megítélése szerint a bíróságoknak a bagatell ügyekben azt kell megállapítania, hogy ami történt, az nem személyiségi jogi jogsértés, hanem pl. az élet általános velejárója, kockázata, a személyiségi jogi jogsértés intenzitását el nem érő mindennapos kellemetlenség.¹⁵

Fézer Tamás szerint elfogadható egy olyan értelmezés is, mely a nem vagyoni sérelem kompenzációjaként tekint a sérelemdíjra. Ebből pedig az következhet, hogy a konkrét nem vagyoni sérelem bizonyítása nélkül, a jogsértés jellegéből, körülményeiből, társadalomra veszélytelen voltából a bíróság arra a megállapításra jut, hogy nincs olyan nem vagyoni sérelem, ami a sérelemdíj megítélését indokolná.¹⁶ A bagatell igények „kiválasztásához” Fézer Tamás a holland ún. komoly jogsértés klauzulájához hasonló kétlépcsős megoldás alkalmazását javasolja. Az első lépcsőben a bíróságoknak azt kell vizsgálniuk, hogy a jogsértő magatartás általánosságban (az általános tapasztalat alapján) alkalmas-e arra, hogy a személyiségben valamilyen hátrányt okozzon. Igen válasz esetén a sérelemdíj megítélése indokolt. Amennyiben a válasz nem, akkor a bíróságoknak a második lépcsőben azt kell vizsgálniuk, hogy az adott sértő megnyilvánulásnak a konkrét, jogaiban sértett személy személyiségére (annak érzékenysége, körülményeire tekintettel) volt-e, illetve lehetett-e káros, sérelemdíj megítélését indokló hatása. Amennyiben igen a válasz, a sérelemdíj jár a személyiségi jogaiban sértett személy számára. „Nem” válasz esetén a sérelemdíj megítélése nem indokolt.¹⁷ Ezzel a jogértelmezéssel hozható összefüggésbe a Fővárosi Ítéltábla 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott Polgári Kollégiumi vélemény azon megállapítása (5. pont), miszerint a személyiségi jog megsértésétől meg kell különböztetni az ennek a szintjét el nem érő, szubjektív érzéseken alapuló érdeksérelemeket.

Egy másik megoldási lehetőségként veti fel Fézer Tamás azt, hogy a jogsértés tényének igazolását követően automatikusan megállapított sérelemdíj összegét nulla forintban állapítja meg a bíróság. A bíróságot a sérelemdíj összegének megállapítása során nem köti semmi, így hozhat olyan döntést az eset összes körülményének a feltárása után,

¹⁵FUGLINSZKY Á.: **Kártérítési jog**. Új magánjog sorozat. Budapest, HVG-ORAC Kiadó 2015. 839.-840. old.

¹⁶FÉZER T.: **Személyiségi jogok**. In: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja I. kötet (Szerk. Osztovits András) Budapest, Opten Informatikai Kft. 2014. [FÉZER 2014.] 341. old.

¹⁷FÉZERT.: **A bagatell igények kiszűrése a személyiségi jogi perekben**. <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/a-bagatell-igenyek-kiszurese-a-szemelyisegi-jogi-perekben> 2016. április 4.

hogy konkrét pénzösszeg megfizetésére kötelezni a jogsértőt nem érdemes.¹⁸ Ez a megközelítés azonban a sérelemdíj iránti igényt kiváltaná a jogsértés megtörténtének bírói megállapításával, mely a Ptk. 2:51.§ (1) bekezdés a) pontja szerint egy objektív alapú szankció. Más megközelítés szerint azonban a sérelemdíj mértéke nem lehet nulla forint, mivel a „pénzösszeg” alatt nulla forint nem értelmezhető.

A Fővárosi Ítéltábla 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott Polgári Kollégiumi vélemény értelmében a felperes köteles bizonyítani, hogy a kereseti tényelőadás szerinti sérelmet okozó magatartás valóban megvalósítja a személyiségi jogsértést, és azt az alperesként megjelölt személy követte el. Az új Ptk-ban a sérelem bekövetkeztét a jogalkotó a jogsértés megvalósulásával vélelmezi, ezért azt bizonyítani nem kell. A sérelemdíj mértéke tekintetében releváns körülmények bizonyítása a felperest terheli. A kollégiumi vélemény 7. pontja alapján a sérelemdíjjal szembeni követelmény, hogy az alanyi jog védelmet nyerjen, egyúttal a jogsértőket visszatartsa a sérelmet okozó magatartástól. Ennek érdekében a marasztalás összegének meghatározása során figyelemmel kell lenni egyrészt arra, hogy a megsértett jogok között nem lehet különbséget tenni. Tekintettel kell lenni ugyanakkor a pénzbeli marasztalás társadalmilag elismert céljára: arra, hogy a megítélt összeg valóságos elégtételt nyújtson a személyiségi jogsértéssel okozott hátrány, sérelem kielégítésére (kompenzáció), ugyanakkor az a jogsértés szankcionálására is alkalmas legyen. E célok figyelembevételre széles körben ad lehetőséget a körülmények mérlegelésére, mert a teljes körű jóvátétel nem korlátozódik a jogsértéssel okozott, igazolt hátrány vagyoni ellensúlyozására. Az ily módon meghatározott vagyoni elégtétel a sérelmet szenvedett félben a jogsértő magatartás miatt keletkezett szubjektív hiányérzet csökkentésére szolgál, illetve magában foglalja a jogsértés társadalmi elítélését is. A kollégiumi vélemény szellemével összhangban mondta ki a Fővárosi Ítéltábla is egy ítéletében, hogy „a Ptk. 2:52.§ (1) bekezdés alapján – a nem vagyoni kárfelelősség feltételeivel azonosan – a sérelemdíj megállapításának feltétele a személyiségi jog sérelme (jogellenesség) és a nem vagyoni sérelem. A 2:52.§ (2) bekezdés szerint a fizetésre kötelezés további feltételei megegyeznek a kártérítési felelősség szabályaival. Ennek megfelelően a felelősség feltétele a magatartás és a sérelem közötti okozati összefüggés és a felróhatóság azzal, hogy a személyiségi jogi sérelem feltételezi a személyiséget ért valamilyen fokú hátrányt, amely kifejeződik testi, lelki, avagy a sérelmet szenvedő személyt körülvevő környezeti változásokban.”¹⁹

A Pécsi Ítéltábla Polgári Kollégiuma által elfogadott szakmai álláspontj szerint a jogalkotó azért nem követeli meg a sérelemdíj megítéléséhez az immateriális sérelem bizonyítását, mert a személyiségben okozott hátrányok bekövetkezése és mértéke az esetek jelentős részében bizonyíthatatlan, ezért indokolt törvényi rangra emelni az ítélezési gyakorlatban mind erőteljesebben jelentkező köztudomású-doktrínát. Ez azt

¹⁸FÉZER 2014. 342-343. old.

¹⁹ PJD2016. 2.; Lásd még PJD2016. 4.

jelenti, hogy a bíróság – egyéb értékelhető peradat hiányában – az általános élettapasztalatra támaszkodva foglal állást az adott személyiségi jogsértés által a jogaiban sértett félnek okozott hátrány bekövetkezéséről és mértékéről. Ilyenkor külön bizonyítás nélkül elfogadottnak kell tekinteni az immateriális sérelem bekövetkeztét.

A Debreceni Ítélőtábla egy konkrét ügyben megfogalmazott döntése szerint is a személyiségi jog megsértésére alapított kereset esetén a felperesnek meg kell jelölnie azt a konkrét nem vagyoni sérelmet (immateriális hátrányt), amely őt az állított jogsértő magatartás következtében érte. A bíróságnak el kell döntenie, hogy a sérelmet szenvedett fél által megjelölt nem vagyoni sérelem bekövetkezése köztudomású tényként bizonyítottnak elfogadható-e, mert amennyiben nem, úgy a nem vagyoni sérelemre vonatkozóan bizonyítási eljárást kell lefolytatnia. A bíróság megítélése szerint az adott ügy egyedi tényállása alapján a bíróság úgy is dönthet, hogy a személyiségi jog sérelmének kiegyenlítéséhez sérelemdíj alkalmazása szükségtelen.²⁰

A legfrissebb bírói gyakorlat tehát abba az irányba mozdult el, hogy a sérelemdíj megítéléshez elengedhetetlen olyan mértékű nem vagyoni hátrány megléte, melynek kompenzálására a sérelemdíj kiszabása alkalmas. Ezt a jogértelmezést koronázza meg a Kúria Tanácsadó Testülete körében megfogalmazott többségi álláspont is, miszerint a személyiségi jogsértés megállapítása mellett is elutasíthatja a bíróság a sérelemdíj iránti keresetet akkor, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. A Ptk. 2:52.§ (1) bekezdés második fordulatának helyes értelmezése szerint a sérelmet szenvedett fél „az őt ért nem vagyoni sérelemért” követelhet sérelemdíjat, azaz a nem vagyoni sérelem bekövetkezése a sérelemdíj megítélésének a feltétele. Bár a Ptk. 2:52.§ (2) bekezdése mentesíti a felperest a nem vagyoni hátrány bizonyításának eljárásjogi kötelezettsége alól, azonban immateriális sérelem hiányában nem teszi lehetővé sérelemdíj követelését. A törvényi rendelkezések céljának – a Tanácsadó Testület szerint - csak az a jogértelmezés felel meg, mely nem marasztal olyan alacsony összegű sérelemdíj megfizetésére, amely nem alkalmas sem a sérelem kompenzálására, sem pedig a további jogsértéstől visszatartó preventív cél kifejtésére. A Tanácsadó Testület határozott állásfoglalása alapján a személyiségi jogsértés megállapíthatósága esetén az alperesnek kell bizonyítania, hogy a jogsértéssel okozati összefüggésben a felperest nem érte olyan súlyú nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélését indokolná. Ez utóbbi következtetésre a bíróság a Pp. 163.§ (3) bekezdés alapján is eljuthat, ha arról hivatalból tudomása van vagy az köztudomású ténynek tekintendő.²¹ A Tanácsadó Testület jogértelmezése egyfajta megoldást jelenthet az ún. bagatell sérelmek kiszűrésére is.

²⁰ PJD2016. 1.

²¹ <http://www.lb.hu/hu/content/hozhato-e-olyan-itelet-amely-szemelyisegi-jog-megsertese-eseten-azon-az-alapon-utasitja-el> 2016. április 4.